

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра психології

На правах рукопису

ЛОБОДА СОФІЯ СТАНІСЛАВІВНА

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ
З РІЗНИМ РІВНЕМ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Спеціальність 053
(код)

Психологія
(назва спеціальності)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Науковий керівник

доктор політичних наук
професор Марков О. А.

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 11 від 5.06

Завідувач кафедри психології

Людмила ПРІСНЯКОВА
(підпис)

Дніпро 2023

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра психології
Освітній ступінь бакалавр
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма «Психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології
(назва кафедри)

(підпис)

Людмила ПРИСНЯКОВА

...20...

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Лобода Софія Станіславівна
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

1. Тема роботи ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ З РІЗНИМ РІВНЕМ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

2. Науковий керівник Аврамов Олег Анатолійович
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи на кафедру _____

4. Мета кваліфікаційної роботи: полягає у вивченні та ідентифікації ключових особливостей соціального інтелекту осіб юнацького віку з різним рівнем адаптації. Окрім цього, метою є створення програми розвитку соціального інтелекту для молодих людей з різним адаптаційним потенціалом.

5. Завдання випускної кваліфікаційної роботи:

- розглянути та узагальнити наукові погляди щодо проблеми соціального інтелекту та адаптаційного потенціалу в осіб юнацького віку;
- визначити та дослідити взаємозв'язок між рівнем соціального інтелекту та адаптаційним потенціалом у осіб юнацького віку;
- встановити домінуючий компонент соціального інтелекту;
- на основі отриманих результатів розробити програму для розвитку рівня соціального інтелекту та адаптаційного потенціалу в осіб юнацького віку.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<p>Ознайомлення з літературою та визначення основних питань дослідження.</p> <p>Формулювання мети та завдань дослідження, постановка дослідницьких питань.</p>	Жовтень	
2.	<p>Вибір методології дослідження та розробка плану емпіричного дослідження.</p> <p>Збір першоджерел даних, таких як анкети, опитувальники або інтерв'ю.</p> <p>Аналіз отриманих даних та підготовка до їх інтерпретації.</p>	Листопад Грудень	
3.	<p>Продовження аналізу та інтерпретації даних.</p> <p>Написання розділу «Огляд літератури» з обґрунтуванням вибраних підходів та теоретичних концепцій.</p> <p>Початок написання розділу «Методологія дослідження» з описом використаних методів та процедур.</p>	Січень Лютий	
4.	<p>Завершення аналізу даних та написання розділу «Результати дослідження» з представленням виявлених особливостей соціального інтелекту.</p>	Березень	
5.	<p>Підготовка розділу «Обговорення» з аналізом результатів та порівняння з попередніми дослідженнями.</p>	Квітень	

6.	Завершення написання роботи та перегляд тексту з метою виявлення можливих виправлень та уточнень. Передзахист. Остаточне редагування. Підготовка презентації для захисту кваліфікаційної роботи.	Травень	
7.	Оформлення кваліфікаційної роботи згідно з вимогами і рекомендаціями. Захист кваліфікаційної роботи	Червень	

Науковий керівник _____ *Андрій* _____ *Андрій О. Ф.*
 (підпис)

Здобувач вищої освіти _____ *Софія ЛОБОДА*
 (підпис)

Дата видавання завдання _____. _____. 20__

АНОТАЦІЯ

Лобода С. С. Особливості соціального інтелекту в молодих людей з різним рівнем адаптаційного потенціалу / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 056 «Психологія» (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Обсяг кваліфікаційної роботи 77 сторінок. Метою дослідження є розробка та методичне забезпечення роботи практичних психологів з розвитку особистості в освітніх закладах.

Основними завданнями дипломної роботи є:

- розглянути та узагальнити наукові погляди щодо проблеми соціального інтелекту та адаптаційного потенціалу в осіб юнацького віку;
- визначити та дослідити взаємозв'язок між рівнем соціального інтелекту та адаптаційним потенціалом у осіб юнацького віку;
- встановити домінуючий компонент соціального інтелекту;
- на основі отриманих результатів розробити програму для розвитку рівня соціального інтелекту та адаптаційного потенціалу в осіб юнацького віку.

Об'єктом дослідження є специфічні риси соціального інтелекту у молоді з різним адаптаційним потенціалом.

Для досягнення цілей ми використовували різні методи та прийоми, такі як теоретичний огляд наукових та методологічних джерел, узагальнення; емпіричні: Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (МЛО-АМ) А.Г. Маклакова та С.В. Чермяніна., опитувальник соціального інтелекту Тромсе, індивідуальні бесіди, кількісний та кореляційний аналізи, візуально-графічний метод.

Результатом дослідження стала розробка спеціальної психокорекційної програми, спрямованої на пошук нових форм роботи з розвитку особистості підлітка. Програма була ретельно розроблена, враховуючи всі проблеми та потреби дітей, з якими ви працювали, а також підлітків загалом.

За результатами можна зробити висновок, що корекційна робота з експериментальною групою призвела до повного зникнення високого рівня вербальної агресії, тоді як у контрольній групі він знизився. Низький рівень вербальної агресії значно підвищився в обох групах. Дослідження дало цінну інформацію для практичних психологів, які працюють з підлітками, а розроблені Вами методичні рекомендації можуть бути використані в їх роботі.

Ключові слова: Соціальний інтелект, молоді люди, адаптаційний потенціал, особливості, психологічні характеристики, соціальна адаптація, міжособистісні відносини, емоційна інтелігенція, соціальні навички, комунікація, соціальна підтримка, рівень самооцінки, саморегуляція, розвиток соціального інтелекту, інтеракція з оточенням.

Список публікацій здобувача: Лобода С.С. «Соціальний інтелект та адаптаційний потенціал молодих людей: взаємозв'язок і вплив на успішну адаптацію». XXIII Міжнародна науковопрактична конференція «Scientific trends, solutions, theories and methods of development», 12-14 червня 2023р., Більбао, Іспанія.

ANNOTATION

Loboda S. S. Peculiarities of social intelligence in young people with different levels of adaptation potential / Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 056 "Psychology" (educational and professional program "Psychology"). VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

The volume of the qualification work is 77 pages. The purpose of the study is to develop and methodically support the work of practical psychologists on personality development in educational institutions.

The main tasks of the thesis are:

- consider and generalize scientific views on the problem of social intelligence and adaptation potential in youth;
- to determine and investigate the relationship between the level of social intelligence and the adaptive potential of youth;
- establish the dominant component of social intelligence;
- on the basis of the obtained results, develop a program for the development of the level of social intelligence and adaptation potential in youth.

The object of the research is the specific features of social intelligence in young people with different adaptation potential.

To achieve the goals, we used various methods and techniques, such as a theoretical review of scientific and methodological sources, generalization; empirical: Multilevel personality questionnaire "Adaptivnist" (MLO-AM) A.H. Maklakova and S.V. Chermyanina., questionnaire of social intelligence of Tromsø, individual conversations, quantitative and correlation analyses, visual-graphic method.

The result of the research was the development of a special psychocorrective program aimed at finding new forms of work on the development of the adolescent's personality. The program was carefully designed, taking into account all the problems and needs of the children you worked with, as well as teenagers in general.

Based on the results, it can be concluded that correctional work with the experimental group led to the complete disappearance of the high level of verbal

aggression, while it decreased in the control group. Low levels of verbal aggression increased significantly in both groups. The study provided valuable information for practical psychologists who work with adolescents, and the methodical recommendations developed by you can be used in their work.

Keywords: Social intelligence, young people, adaptive potential, peculiarities, psychological characteristics, social adaptation, interpersonal relations, emotional intelligence, social skills, communication, social support, self-esteem level, self-regulation, development of social intelligence, interaction with the environment.

List of publications of the acquirer: Лобода С.С. «Соціальний інтелект та адаптаційний потенціал молодих людей: взаємозв'язок і вплив на успішну адаптацію». XXIII Міжнародна науковопрактична конференція «Scientific trends, solutions, theories and methods of development», 12-14 червня 2023р., Більбао, Іспанія.

ЗМІСТ	
ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1.....	14
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА АДАПТАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ	14
1.1. Актуальність дослідження соціального інтелекту в сучасній науці	14
1.2. Особливості розвитку соціального інтелекту в підлітковому віці ..	25
1.3. Адаптаційний потенціал: опис і властивості	31
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2.....	38
ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ПІДЛІТКІВ: ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ ПІДХІД.....	38
2.1. Організаційні та методологічні аспекти вивчення соціального інтелекту та потенціалу адаптації у молоді	38
Висновки до 2 розділу.....	55
РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА З РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ У МОЛОДІ.....	58
3.1. Розвивальна програма соціального інтелекту в осіб юнацького віку з орієнтацією на їх адаптаційний потенціал.....	58
Висновки до 3 розділу.....	79
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	85

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Дослідження, що розглядається, є важливим через практичні труднощі та високі вимоги до освіти та підготовки молоді з активною соціальною позицією, успішною професійною реалізацією та творчою самореалізацією. Завдяки зростанню швидкості та об'єму інформаційного потоку, технологічний процес дозволяє виконувати дії миттєво, що змінює ситуації, потреби, цілі, вимоги та завдання дуже швидко та непередбачувано. Успішна адаптація до мінливої соціальної реальності та збереження емоційного благополуччя визначаються особистісними, діловими та професійними відносинами з оточенням, які змінюються швидко та стають більш доступними. Ефективність професійної діяльності залежить не тільки від рівня професійних знань, але й від здібностей встановлювати та підтримувати конструктивні відносини з багатьма людьми. Тому набуває важливого значення розвиток соціального інтелекту та особистісного адаптаційного потенціалу, а не тільки розвиток загального інтелекту.

Дослідження особливостей соціального інтелекту в осіб юнацького віку з різним адаптаційним потенціалом є дуже цікавим для науковців. Важливим завданням є розкриття особливостей, змісту, структурних компонентів соціального інтелекту та встановлення надійних та валідних зв'язків з загальним інтелектом та індивідуальними психологічними особливостями молоді, яка готується до дорослого життя. У зв'язку з цим, дослідження формування, розвитку та методів корекції соціального інтелекту мають велике значення як теоретично, так і практично.

Мета дослідження полягає у вивченні та ідентифікації ключових особливостей соціального інтелекту осіб юнацького віку з різним рівнем адаптації. Окрім цього, метою є створення програми розвитку соціального інтелекту для молодих людей з різним адаптаційним потенціалом.

Об'єктом дослідження є специфічні риси соціального інтелекту у молоді з різним адаптаційним потенціалом.

Предметом дослідження є зв'язок між рівнем адаптаційного потенціалу та соціальним інтелектом осіб юнацького віку.

Гіпотеза дослідження - різні компоненти структури соціального інтелекту можуть мати різний вплив на розвиток адаптаційного потенціалу в осіб юнацького віку. Для успішного розвитку адаптаційного потенціалу необхідно враховувати різні компоненти соціального інтелекту у структурі особистості підлітків.

Розроблена програма та її використання може підвищити мотивацію до розвитку соціального інтелекту та активувати адаптаційний потенціал у осіб юнацького віку.

Завдання дослідження:

- розглянути та узагальнити наукові погляди щодо проблеми соціального інтелекту та адаптаційного потенціалу в осіб юнацького віку;
- визначити та дослідити взаємозв'язок між рівнем соціального інтелекту та адаптаційним потенціалом у осіб юнацького віку;
- встановити домінуючий компонент соціального інтелекту;
- на основі отриманих результатів розробити програму для розвитку рівня соціального інтелекту та адаптаційного потенціалу в осіб юнацького віку.

У дослідженні використовується теоретична та практична розробки відомих вчених, таких як Дж. Гілфорд, Т.Н. Карпович, В.М. Куніцина, Р. Стернберг, Д.В. Ушакова, Є.В. Левікова, А.Л. Южаніна, О.О. Бодальова та інші, які досліджують соціальний інтелект. Дослідження С.Л. Виготського, Ю. Фадєєвої, Ж. Піаже, Т.М. Складарової, З.І. Лаврентьєвої, І.Д. Беха, В.Н. Величка, К.К. Платонова, В.С. Мухіної та інших дослідників допомогли розкрити психолого-педагогічні особливості юнацького віку. Проблема розвитку адаптаційного потенціалу досліджується у роботах Б.Г. Юдіна, Д. Леонтєва, Н. Старинської, А.Г. Маклакова та інших. Всі ці дослідження є методологічною та теоретичною базою даного дослідження.

Методи дослідження: теоретичний огляд наукових та методологічних джерел, узагальнення; емпіричні: Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (МЛО-АМ) А.Г. Маклакова та С.В. Чермяніна., опитувальник соціального інтелекту Тромсе, індивідуальні бесіди, кількісний та кореляційний аналізи, візуально-графічний метод.

Теоретична значущість: «Дослідження взаємозв'язку між соціальним інтелектом та адаптаційним потенціалом осіб юнацького віку» має велику теоретичну значущість, оскільки воно базується на аналізі сучасних досліджень проблем соціального інтелекту та адаптаційного потенціалу в період юнацтва. Дослідження дозволило виявити особливості соціального інтелекту у молоді з різним рівнем адаптації.

Практична значущість дослідження полягає у тому, що була встановлена кореляція між соціальним інтелектом та адаптаційним потенціалом в осіб юнацького віку, що дало змогу розробити програму для їх розвитку. Ця програма може бути корисною для різних закладів освіти та організацій, що працюють з молоддю.

Результати дослідження можуть мати практичне застосування в роботі практичних психологів, соціальних працівників та педагогів. Теоретичні положення та практичні матеріали, що представлені в роботі, можуть стати в основу програмно-методичних документів для роботи з особами юнацького віку.

Апробація результатів роботи та публікації: Лобода С.С. «Соціальний інтелект та адаптаційний потенціал молодих людей: взаємозв'язок і вплив на успішну адаптацію». XXIII Міжнародна науковопрактична конференція «Scientific trends, solutions, theories and methods of development», 12-14 червня 2023р., Більбао, Іспанія.

Структура роботи: Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел 43. Повний обсяг роботи становить 77 сторінок.

ВИСНОВКИ

Загальні висновки на основі проведеного дослідження щодо соціального інтелекту у осіб юнацького віку з різним адаптаційним потенціалом можуть бути сформульовані наступним чином:

Соціальний інтелект включає здатність розуміти та передбачати поведінку інших, а також успішно використовувати соціальний досвід. Він є важливим механізмом адаптації до соціуму.

Адаптаційний потенціал юнацького віку включає соціально-психологічні, психічні та біологічні властивості і якості, які дозволяють особистості створювати і реалізовувати нові програми поведінки у змінних умовах життєдіяльності.

Дослідження показали взаємозв'язок між компонентами соціального усвідомлення, комунікативними здібностями, поведінковою регуляцією та особистісним адаптаційним потенціалом. Це свідчить про важливість розуміння та прийняття себе у нових соціальних ролях під час юнацького віку.

Структурний компонент «обробка соціальної інформації» виявився домінуючим у соціальному інтелекті. Це підкреслює важливість здатності розуміння ситуацій та почуттів, передбачення реакцій оточуючих, будування та керування відносинами, а також виявлення емпатії та лідерських якостей.

Особистісний стиль взаємодії педагога має значний вплив на формування соціального інтелекту учнів. Педагог може сприяти свободі прояву особистості учнів, створювати доброзичливу атмосферу в класі, згуртовувати учнівський колектив та проявляти толерантність та емпатію у щоденній взаємодії.

Результатом дослідження є розробка програми розвитку соціального інтелекту для осіб юнацького віку з різним рівнем адаптаційного потенціалу. Ця програма може служити ефективним інструментом для підвищення соціальної компетентності та адаптації учнів.

Під час проведення занять виявлено, що учні мають високий рівень теоретичних знань і мотивації, що свідчить про ефективну роботу шкільного психолога у їхньому розвитку. Однак, виявлено недостатність практичних навичок учнів. Також виявлено, що група проявляла чутливість до позитивного впливу тренера, але у завданнях, які вимагали реагування на агресивні зауваження, більшість учасників почували себе розгублено. Ці завдання були визнані найкориснішими групою. Зокрема, вправа «Маніфістація» викликала найбільше емоцій серед учасників. Група вбачала, що характер поведінки тренера та його методи проведення занять, такі як «дорослий» підхід, відсутність критики, позитивність та зрозумілість, виявились найважливішими елементами програми.

Дослідження соціального інтелекту та адаптаційного потенціалу мають великий теоретичний і практичний потенціал в психолого-педагогічній науці. Особливо важливими є міждисциплінарні дослідження в цій області.

Подальшим напрямком дослідження є глибше вивчення взаємозв'язків, взаємообумовленості та співпорядкованості компонентів соціального інтелекту та особистісного адаптаційного потенціалу. Це дозволить розкрити більше деталей процесу адаптації та розвитку соціальних навичок у юнацькому віці.

Загальні висновки дослідження підтверджують важливість розвитку соціального інтелекту та адаптаційного потенціалу у осіб юнацького віку. Розуміння цих факторів дозволяє створити сприятливі умови для їхнього розвитку, що сприяє покращенню якості спілкування, соціальної взаємодії та самоствердження учнів у суспільстві.